

Uluslararası İletişim Düzeninin Rejim Kuramına Göre Analizi ^{1 2}

İşilay KARSLI DEMİRAĞ³ - Elif TOPRAK⁴

Başvuru Tarihi: 01.04.2021

Kabul Tarihi: 03.06.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Uluslararası rejim kuramı, üst otoritenin olmadığı uluslararası politikada aktörlerin karşılıklı olarak üzerinde uzlaştıkları düzenleyici unsurlarla birlikte, uluslararası işbirliğinin mümkün olduğunu varsaymaktadır. İlkeler, normlar, kurallar ve karar alma süreçlerini kapsayan bu düzenleyici unsurlar, anarşik bir yapıda olan uluslararası sistemde düzenin sağlanması için kullanılan araçlardır. İşbirliği temelli rejimler, üç farklı yaklaşımı içermektedir. Liberal rejim yaklaşımı, karşılıklı bağımlılığın olduğu bir dünyada ortak çıkarların varlığı ile rejimlerin kurulabileceğini öne sürmektedir. Güç temelli bir yaklaşım olarak realist kuram ise koordinasyon sorununun olduğu alanlarda rejimlerin oluşmasını desteklemektedir. Bilişsel konstrüktivist yaklaşım ise rejimlerin oluşmasını bilgi toplulukları ile açıklamaktadır. Bu çalışmanın amacı, uluslararası iletişim düzeninin temel bileşenleri olan telekomünikasyon, internet, posta ve fikri mülkiyet alanlarının her birinin kendi içinde belirli ilkelere, kurallara ve kuruluşlara sahip olmasından yola çıkılarak uluslararası iletişim düzeninde rejimlerin rol oynadığının ve kurumsallaşmayı desteklediğinin tartışılmasıdır. Uluslararası iletişim rejimleri; telekomünikasyon rejimi, internet rejimi, posta rejimi ve fikri mülkiyet rejimi şeklinde sınıflandırılarak analiz edilmiş ve içerdikleri düzenleyici unsurlar uluslararası rejim teorisinin realist, liberal ve bilişsel yaklaşımlarına göre tartışılmıştır. Bulgular ışığında, uluslararası iletişim düzeninde reforma yönelik çabalar, söz konusu rejimler için değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rejim Kuramı, Uluslararası İletişim, Uluslararası İletişim Düzeni, Telekomünikasyon, İnternet, Posta, Fikri Mülkiyet

Atıf: Karslı Demirağ, I. ve Toprak, E. (2021). Uluslararası iletişim düzeninin rejim kuramına göre analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 547-570.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Bu makale, birinci yazar İşilay KARSLI DEMİRAĞ'ın, ikinci yazar Prof. Dr. Elif TOPRAK'ın danışmanlığında tamamladığı 'Uluslararası Rejim Kuramına Göre Uluslararası İletişim Düzeninin Analizi' başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

³ Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Enstitüsü Ortadoğu Çalışmaları Bölümü Doktora Öğrencisi, isilaykarsli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0039-6223

⁴ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, etoprak1@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4098-3676

Analysis of the International Communication Order Based on Regime Theory

Işıl KARSLI DEMİRAG⁵ - Elif TOPRAK⁶

Submitted by: 01.04.2021

Accepted by: 03.06.2021

Article Type: Research Article

Abstract

The international regime theory assumes that despite the absence of a supreme/central authority in international politics, actors can cooperate through regulatory mechanisms. These cover principles, norms, rules and decision-making processes and are tools used to maintain order in an anarchic international system. Cooperation-based regimes reflect three different approaches. The liberal regime approach suggests that regimes can be established through the existence of common interests in a world of interdependence. Realist theory, supports the formation of regimes in areas where coordination problems exist. The cognitive constructivist approach explains the construction of regimes with epistemic communities. Telecommunications, internet, postal services and intellectual property are elements of international communication, each of which has specific principles, rules and organizations. These indicators support the existence of regimes in these specific issue-areas. In this study, international communication regimes are analyzed through a classification of telecommunication regime, internet regime, postal regime and intellectual property regime whereas their regulatory mechanisms are discussed according to the realist, liberal and cognitive approaches of the international regime theory. Based on findings, the efforts for reform in international communication order are evaluated for regimes and suggestions are made.

Keywords: Regime Theory, International Communication, International Communication Order, Telecommunication, Internet, Postal Services, Intellectual Property

⁵ Sakarya University PhD Student at Middle East Institute, isilaykarsli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0039-6223

⁶ Anadolu University Open Education Faculty, etoprak1@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4098-3676

Giriş

Uluslararası politikada devletler arasında siyasi ve ekonomik alanlarda yaşanan güç mücadelesi iletişim alanındaki gelişmelerle etkileşim içerisinde gelişmiştir. Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) serbest bilgi akışı doktrini ile kendi değerlerini dünyaya yaymayı amaçlarken, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) bunu eleştiriyor ve uluslararası iletişim düzeninin değiştirilmesi ve kontrol altına alınmasını savunuyordu. Siyasi olarak bağımsızlıklarını yeni kazanmış ülkeler ise var olan uluslararası iletişim düzenine karşı çıkıyor ve bu düzeni sömürge düzeninin bir devamı olarak nitelendiriyordu. Uluslararası iletişim düzenine yönelik bu ve benzeri tartışmalar, iletişim alanyazınında ekonomi politik eleştirel kuram çerçevesinde oldukça tartışılmıştır. Tartışmaların temelini, gelişmiş ülkelerin sahip oldukları imkanları kullanarak, az gelişmiş ülkeler üzerinde kurdukları asimetrik bağımlılık ilişkisi ve bunun uluslararası iletişim düzenini şekillendirmesi oluşturmaktadır.

Tarih boyunca sömürcülere sahip büyük devletler, demiryolları ile başlayan ulaşım ve iletişim teknolojilerini sömürgeler üzerinde bir düzen sağlamak için kullanmışlardır. Telgrafın ortaya çıkması, savaş sırasında ordu ve devlet arasında bilgi akışını sağladığı için bu teknolojiye sahip olan tarafları avantajlı bir konuma getirmiştir. İlk optik telgraf sisteminin ortaya çıktığı Fransa’da, bu sistem hem imparatorluğun sınırlarını genişletmek için askeri alanda, hem de sömürgeleştirme sürecinde isyanları bastırmak için kullanılmıştır (Zorlu, 2016, s.857). Telgraf sistemlerine bağlı olarak iletişimin bu yöndeki gücünü fark eden devletler için uluslararası iletişim alanı bir diğer mücadele alanı haline gelmiştir.

Frederick, uluslararası iletişime katkıların çoğunun; uluslararası siyasal iletişim, uluslararası ikna ve uluslararası entegrasyon konularında siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinden geldiğini belirtmektedir (Frederick, 1993). Bu nedenle uluslararası iletişim ve uluslararası ilişkiler birbirinden bağımsız değerlendirilemeyecek şekilde birbirini etkilemektedir. Uluslararası ilişkilerde realist bir bakış açısıyla devletlerin sahip olduğu her tür “güç” onların uluslararası politikadaki yerini belirlemek için oldukça önemli bir araçtır. Güç üzerine kurulu sistemde, *iletişim* bu gücün kullanılması için bir enstrüman haline gelmiştir. Kitle iletişiminin öneminin artması ve bunun imaj oluşturmak için kullanılması uluslararası ilişkilerin yapısını değiştirmiştir. Gündem belirleme temel güç kaynaklarından biri haline gelmiştir (Mowlana, 2015, s.9). Devletlerin gündem belirlemeye yönelik faaliyetleri, uluslararası ilişkilerde kamu diplomasisi ve yumuşak güç faaliyetleri ile yakından ilişkilidir.

Uluslararası iletişimin ortam ve araçları; telgraf, telsiz, radyo, uydu sistemleri, internet, posta, sinema filmleri, televizyon dizileri, reklamlar, haber ajansları, müzik kitap ve dergi yayınları olmak üzere oldukça fazla unsurdan oluşmaktadır. Çalışmada telsiz, telgraf, radyo ve uydu sistemleri ve haber ajansları telekomünikasyon alanı altında incelenmiştir. Sinema filmlerine, televizyon dizilerine, müzik yayınlarına, kitap ve dergilere ise fikri mülkiyet hakları çatısı altında yer verilmiştir. Posta faaliyetleri kapsam sınırlılığı dolayısıyla posta rejimi altında tanımlanmıştır. İnternetin küresel yönetimi önceleri telekomünikasyon alanı altında anılmakla birlikte günümüzde tüm iletişim mecralarını etkileyen ve kapsayan şemsiye bir rejime doğru evrilmektedir.

Rejim Yaklaşımları Üzerine Literatür Taraması

Uluslararası ilişkilerin etkileşim alanını oluşturan uluslararası sistem, yapısı gereği anarşik kabul edilir. Uluslararası ilişkilerde anarşi, bir üst otoritenin olmaması anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, devletlerin aktör olarak yer aldığı uluslararası sistemde hâkim olan ve kural koyan tek bir merkezi otoritenin bulunmamasıdır. Anarşi aslında uluslararası sistemin bir özelliğidir ve uluslararası ilişkilerin yer aldığı sosyo-politik çerçeveyi tanımlar (Evans ve Newnham, 2007, s.34). Uluslararası sistemin anarşik yapısı birçok

uluslararası ilişkiler kuramının temelini oluşturur. Realizm ve liberalizm gibi geleneksel kuramların kabul ettiği ve doğa durumu ile eş gördüğü anarşik yapı, kuramların farklı savlar çerçevesinde şekillenmesine neden olmuştur. Bu çerçevede uluslararası ilişkilere hakim olan kuramlar, düzenin nasıl sağlanacağı konusunda çatışma ve işbirliği odaklı farklı görüşler ortaya atmışlardır.

1970’lerde başlayan rejim çalışmaları, uluslararası sistemde artan karşılıklı bağımlılıkla birlikte önemli hale gelmiştir. Aslında bu yaklaşımın felsefesi ve düşünsel temelleri, egemen devletler arasında hukukun üstünlüğüne dayalı uluslararası bir toplum oluşturma düşüncesiyle yüzyıllar öncesine, Kant ve Grotius’a kadar dayanmaktadır (Arı, 2018, s.118). Bulduğumuz yüzyılda ise işbirliğiyle açıklanan rejimlere olan ilgi uluslararası düzen, otorite ve örgütlenme konusunda baskın fikirlere karşı duyulan memnuniyetsizlikten kaynaklanmaktadır (Haggard ve Simmons, 1987, s.491). Rejim kavramı kuramsal olarak ilk kez 1975 yılında Ruggie tarafından kullanılmıştır (İnanç, 2017, s.22). Ruggie’ye göre rejim , *bir grup devlet tarafından kabul edilmiş olan karşılıklı beklentiler, kurallar, düzenlemeler, planlar, örgütsel güç ve finansal yükümlülüklerdir* (Ruggie, 1975, s.570). Young ise rejimleri, uluslararası politikadaki faaliyetleri düzenleyen *sosyal kurumlar* olarak tanımlamıştır (Young, 1980, s.332). Buradan hareketle uluslararası rejimleri belli bir konuda uzmanlaşmış kurumlar olarak nitelendirir (Young, 2012). Liberal yazar Haas ise rejimleri *politikayı yansıtan düzenlemeler* olarak ele alır (1982, s.212). Neoliberal yazarlar Keohane ve Nye rejimleri *karşılıklı bağımlılık* kavramı ile açıklamaktadır. “*Karşılıklı bağımlılık koşullarında dünya siyasetinin özellikleri nelerdir?*” sorusuna yanıt ararken; rejimleri, davranışları kontrol etmek için kullanılan *kurallar, normlar ve prosedürler* olarak tanımlamışlardır (Keohane ve Nye, 2012, s.15). Strange ise rejimleri genellikle uluslararası bir kuruluş yardımıyla yürütülen uluslararası kabul görmüş düzenlemeler olarak yorumlamıştır (Strange, 1982).

Krasner’e göre rejimler, belirli bir uluslararası ilişkiler alanında aktörlerin beklentilerinin kesiştiği noktada meydana gelen *örtük veya açık ilkeler, normlar, kurallar ve karar alma süreçlerini* kapsar (Krasner, 1982, s.186). Realist kuramcı Krasner alanyazında düzenleyici unsurlar olarak adlandırılan “*ilkeler, normlar, kurallar ve karar alma süreçlerini*” ayrı ayrı ele almaktadır. Çünkü bu kavramlar arasında belirli bir hiyerarşi olduğunu düşünmektedir. Açık ya da örtülü olarak bulunabilen ilkeler, olgulara dayanan gerçek, nedensellik içeren ve şeffaf/açık inançlar demektir. Bir başka deyişle ilkeler, uluslararası sistemde hakim olan davranış kurallarıdır. Normlar ise hak ve sorumluluklar temelinde tanımlanan davranış kalıplarıdır. Kurallar faaliyetler için özel emir ve yasakları kapsarken, karar alma süreçleri ise devletler için geçerli seçim yapma ve uygulama faaliyetleri anlamına gelmektedir. Krasner’e göre ilke ve normlar bir rejimin sabit unsurlarıdır (Krasner, 1982). Rejimler uygulanırken ilke ve normları değiştirmek, söz konusu rejimi ortadan kaldıracaktır. Kurallar ve karar alma süreçleri uluslararası sistemde yaşanan gelişmelere göre zaman içinde değişebilir. Dolayısıyla, ilkeler ve normlar bir rejimin temelini oluştururken, kurallar ve karar alma süreçleri ise rejimin şekli unsurlarına karşılık gelmektedir (İnanç, 2017, s.25).

Rejimler uluslararası sistemdeki dönüşümleri yansıtır. Young da benzer şekilde rejimlerin statik değil, siyaset ve ekonomideki değişimlere bağlı olarak dönüşebilen sosyal ortamlar olduğunu belirtmiştir (Young, 1980, s.351). Bu bağlamda, rejimlerin uluslararası sistemdeki güç dağılımından bağımsız olarak ortaya çıkmadığı; tam tersine sistemdeki güç ve çıkar dağılımını yansıttıkları söylenebilir (Aksoy, 2015, s.31). Uluslararası rejimler ve örgütler/kuruluşlar yakın ilişki içerisinde olmalarına rağmen birbirlerinden bağımsızdırlar. Her biri diğeri olmadan da var olabilir. Bu yönüyle rejimler kurumsallaşmanın yanı sıra kurumsuzlaştırabilir ve uluslararası örgütlenmeler rejimlere ihtiyaç duymayabilir (Stein, 1986, s.38).

Rejimler, kendilerine neden olan çıkar kalıpları devam ettiği sürece korunur. Bir kayma olduğunda, bir rejimin karakteri değişebilir ya da tamamen çözülebilir (Stein, 1982). Bu bağlamda nedensellik çerçevesinde uluslararası ilişkilerin üç temel kuramının işbirliği ve rejim konusunda farklılaştığı görülmektedir. Neoliberal

yaklaşım ortak çıkar temelli bir analiz sunarken, neorealist yaklaşım nispi güç odaklıdır. Bilişsel yaklaşım ise kimlik oluşumu ve fikirler çerçevesinde normatif unsurlarla rejimleri açıklama eğilimindedir.

Neoliberal Yaklaşım

Neoliberaler, uluslararası sistemin doğası gereği anarşik bir yapıda olduğunu kabul ederler. Fakat her ne kadar devletler arası bir hiyerarşi söz konusu olmasa da, devletlerin karşılıklı kabul ettiği normların var olmasından dolayı, uluslararası sistemi işbirliğinin yapılabildiği “düzenli” bir anarşi şeklinde yorumlarlar (Blanton ve Kegley, 2015, s.48). Bu anarşiye rağmen işbirliğinin nasıl sağlanabileceği tartışmaları, neoliberal kuramın temelini oluşturur. Neoliberalizmin liberalizmden önemli farkı, “doğrudan bir hegemon devlete değil, uluslararası rejimler ağından oluşan uluslararası sisteme” dayanmasıdır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004, s.76).

Kuralları belirleyecek bir mekanizmanın yokluğuna rağmen işbirliği nasıl sağlanacaktır? Neoliberaler devletlerin birbirlerine güvenememe durumunun, rejimler yoluyla aşılabileceğini savunur (Aksoy, 2015, s.30). Rejimler bir bakıma işbirliği sağlanması için araçtır. Liberal yaklaşımın temelini oluşturan, bireyin rasyonel kararlar alma durumu, neoliberal yaklaşımda devletlerin rasyonelitesi olarak yorumlanabilir. Devletler, kendi çıkarlarını maksimize etmek için rasyonel tercihler yapar. Rejim kuramı çerçevesinde de liberaller işbirliği konusunda devletlerin rasyonel bir tutum sergileyeceğini, mutlak kazanç için işbirliğine yanaşacaklarını savunur. Diğer bir deyişle devletler, diğer devletlerin ne kadar kazandığına bakmaksızın ortak kazancı göz önünde bulundurur.

Artan karşılıklı bağımlılıkla birlikte uluslararası sistemde işbirliği kaçınılmaz hale gelmiştir. Karşılıklı bağımlılık ilkesi genellikle davranışları düzenleyen ve etkilerini kontrol eden kurallar, normlar ve prosedürleri şekillendirir. Karşılıklı bağımlılığı anlayabilmek için rejimlerin nasıl ve neden değiştiğini anlamak da önemlidir. Uluslararası politikada temel aktörler devletlerdir ve güç potansiyelleri önemlidir. Bu yüzden sistemdeki güç dağılımı, rejimleri derinden etkilemektedir. Rejimler sistemde meydana gelen pazarlıkları ve kararları bir ölçüde etkiler ve yönetir (Keohane ve Nye, 2012, s.16). Ancak neoliberaler devlet dışı aktörlerin rejimlerdeki rollerini de önemser.

Neoliberaler devletlerin maliyetleri azaltacağı için rejim kuracaklarını söylerken rejimlerin tamamen maliyetsiz olmadığına da vurgu yaparlar. Rejimler, müzakere ve anlaşma sürecinde birtakım işlem maliyetlerini içermektedir (Hasenclever vd., 2004, s.37). Bu yüzden devletler rejimleri bozmanın ve yeniden kurmanın getireceği maliyetten dolayı da rejimlerin bozulmasını tercih etmezler. Maliyetlerin yanı sıra rejimlerde istikrarsızlığa yol açan devletler uluslararası toplum tarafından tepkiyle karşılanacaktır. Devletlerin kurallara uymama durumu bir anlamda kredilerini/imaajlarını etkileyen şöhret faktörüyle açıklanmaktadır. Şöhret faktörü, bir devletin uluslararası hukukun norm ve kurallarına uyup uymaması dolayısıyla uluslararası toplumda saygıdeğer olup olmamasıyla ilgilidir (Arı , 2015). Eğer kurulan bir rejimde devletlerden biri veya birkaçı, oluşturulan kurallara ve normlara aykırı davranırsa, uluslararası politikada diğer devletler tarafından tepkiyle karşılanır. Böyle bir durumda da sistemde dezavantajlı konuma düşerek dışlanabilir (Aksoy, 2015, s.63).

Neorealist Yaklaşım

Realist kuram uluslararası sistemin anarşik doğasından dolayı çatışmanın kaçınılmaz olduğunu savunur. Çünkü anarşi güç kullanımı ile ilişkilendirilmektedir. Neorealist yazar Kenneth Waltz'a göre devletlerin üstünde, sistemi yöneten bir karar alma mekanizmasının yokluğunda, devletler arasında güç kullanma ihtimali her zaman söz konusudur (Waltz, 2015, s. 129). Anarşiden dolayı neorealistler için önemli olan, rekabetçi/nispi şekilde güç kazanımıdır. Neorealist kuram, uluslararası politikada işbirliğine karşı karamsar bir tablo

çizmektedir. Bunun sebebi devletlerin birbirlerine karşı duyduğu güvensizliktir. Neoliberaler de bu tür bir güvensizliği ve aldatılma korkusunu realistlerle paylaşırlar. Fakat onlara göre bu durum rejimler yoluyla güvence altına alınabilir. Neorealist kurama göre işbirliğinin önünde birtakım engeller vardır. Bu engellerden ilki anarşiden kaynaklanan belirsizlik durumudur. Böyle bir durumda devletler birbirlerine güvenip işbirliği yapamazlar. Uluslararası politikanın rekabetçi yapısı içinde işbirliği elverişli değildir (Waltz, 2015, s.142).

Neorealistlere göre devletler neoliberalerin iddia ettiği gibi ortak çıkarlara sahip olsalar bile işbirliğine istekli değildir. Waltz işbirliğinin iki şekilde sınırlandığını söyler: (1) devletlerin muhtemel kazançları sonrası bir diğerini kayırabilecek olması ve (2) devletlerin birbirine bağımlı hale gelmesi (Waltz, 2015, s.143). Grieco ise aldatılma korkusu ve göreceli kazancın işbirliğinin önündeki engeller olduğunu belirtmiştir (1998, s.487). Neoliberalerin kabul ettiği mutlak kazanç ilkesini neorealistler şiddetle reddederler. Çünkü uluslararası politika sıfır toplamlı bir oyundur. İşbirliği sonucunda her iki tarafın da kazanması ileriye dönük olarak iyi sonuçlar doğurmaz. Bu yüzden neorealistler nispi kazanç ilkesini benimsemişlerdir. Nispi kazanç ilkesine göre bir devlet kazanacaksa diğerinin kaybetmesi gerekir. Bugün yanınızda olup dostunuz olarak gördüğünüz bir devlet, bugünün kazancıyla yarın güçlenerek düşmanınız olabilir. Devletler, işbirliği yapacakları devletlerin gerçek niyetlerini kestiremedikleri için potansiyel anlaşmalardan kaçınırlar (Sterling-Folker, 2016, s. 137). Bunun temelinde yatan nedenlerden biri uluslararası politikada saldırgan devletlerin varlığıdır. Yine de uluslararası işbirliği durumunda kurumlar koordinasyon sağlayarak devletlerin maliyetlerini düşürebilirler, rejimlere uymadıkları takdirde devletler daha az avantajlı duruma gelerek başarısız olabilirler (Little, 2001, s.306-307). Böyle bir durumda devletler fikirlerini tek taraflı olarak değiştirmeleri durumunda, zarara uğrayabilecekleri için bundan çekinebilirler.

Bilişsel (Kognitivist) Yaklaşım

Bilişsel yaklaşım, işbirliğini açıklarken güç ve çıkar temelli yaklaşımlardan farklı olarak *bilgiyi* ön planda tutar. Bilginin ve ideolojinin işbirliğini etkilediğini savunur. Bilgi ve ideoloji, rejimler tarafından sağlanan bilgiler dahil olmak üzere karar vericilerin çıkarlarını değiştirebilir (Haggard ve Simmons, 1987, s.510). Sisteme bağlı koşullar ve yerel baskılar devletler üzerinde kısıtlamalar getirebilir (Haas, 1992, s.2). Buradan hareketle bilişsel yaklaşım, uluslararası politikada devletlerin kimliklerinin ve bunların çıkarları belirlemesinin diğer iki görüş tarafından göz ardı edildiğini açıkça eleştirmektedir. Bilişselcilere göre, karar vericilerin politikaları; normatif ve nedensel inançlarla şekillenmektedir (Hasenclever vd., 2004, s.136).

Bu bağlamda aktörlerin davranışları fikirlerden ve normlardan bağımsız olarak sadece egoist çıkarlar ve güç ile açıklanamaz (Şöhret, 2013, s.204). Devletlerin rasyonel davrandığı varsayımından yola çıkarak bilişselciler kendi içlerinde zayıf ve güçlü olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Zayıf bilişselciler ve güçlü bilişselciler arasındaki temel fark zayıf bilişselcilerin diğer iki kuramı tamamen reddetmemekle birlikte bir nevi onları tamamlayıcı işlev görmesidir. Güçlü bilişselciler ise rasyonel devletlerin rasyonel aktörler olduğunu şiddetle reddeder (Aksoy, 2015, s.36).

Zayıf bilişselciler bilgiyi açıklarken fikirler ve epistemik topluluklar olmak üzere iki noktaya vurgu yaparlar. Öncelikle fikirlerin işlevi işbirliğini kolaylaştırmaktır. Belirli bir alanda oluşan soruna dair kurulan rejimlerde, sorun hakkında ortak fikir ve işbirliği olmalıdır. Ortak fikirlerin oluşması için epistemik topluluklar kullanılır. Epistemik topluluklar belirli bir alanda uzmanlaşmış kişilerin oluşturduğu topluluklardır. Haas tarafından ortak bir düşünce tarzına sahip sosyolojik gruplar olarak da tanımlanmaktadır (Haas, 1992, s.3). Bu topluluklar bir çeşit “profesyoneller ağı”dır (Hasenclever vd., s.143). Bu ağlar genellikle ulusötesi çalışarak aktörler arası uyumu sağlamaktadır. Epistemik toplulukların üyeleri yalnızca ortak bir ilke ve inanç kümesini değil, aynı zamanda ortak bir geçerliliği ve ortak bir politika girişimini paylaşırlar (Haas, 1992, s.16). Paylaşılan bu ortak

fikirler olmadığında rejimler sona erebilir. Epistemik topluluklar, uluslararası davranışı yönlendiren sosyal kurumların oluşturulmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunur. Bu kurumların sürdürülebilirliği ve devam etkisinin bir sonucu olarak belirli bir alanda kurulan işbirliği, sistemde diğer ülkeleri de koordinasyona katılmaya zorlayabilir (Haas, 1992, s.3-4).

Güçlü bilişselciler, uluslararası ilişkiler yazınında sosyal inşacılar (konstrüktivistler) olarak da tanınmaktadır. Realist ve liberal kuramlardan farklı olarak, devletlerin rasyonel aktörler olduğunu reddederler. Aktörler kimliklerinin, üyesi oldukları sosyal ortamda yaygın olan normlar, değerler ve fikirler tarafından belirlenmesi bakımından sosyal varlıklardır (Burchill vd., 2013, s.297). Bu nedenle güçlü bilişselciler kimlik ve normlar gibi normatif değişkenleri incelerler. Neoliberal ve neorealist kuramda anarşi durumu aktör davranışlarını belirleyen bir etkiye sahipken, inşacı yaklaşıma göre, aktörlerin sahip oldukları kimlik ve çıkarlar anarşiyi şekillendirir.

Yöntem

Uluslararası İlişkiler disiplindeki temel paradigmalara göre, uluslararası sistem, merkezi bir üst otoritenin olmadığı anarşik bir yapıdadır. Anarşinin olduğu bu yapıda işbirliği ve düzenin nasıl sağlanacağı konusu, uluslararası ilişkiler disiplinde farklı kuramlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Uluslararası rejim kuramı; ilkeler, normlar ve kurallar oluşturulması yoluyla işbirliğinin sağlanabileceğini öne sürmektedir. İşbirliğinin neden ve nasıl sağlanacağına yönelik tartışmaları ise neorealist, neoliberal ve kognitivist (bilişsel) yaklaşımlardan yararlanarak yapmaktadır. Bu çalışmada uluslararası iletişim düzeni, uluslararası ilişkiler disiplinde yer alan bu farklı rejim yaklaşımları çerçevesinde betimsel olarak analiz edilmiştir. Farklı iletişim rejimlerinin unsurları (ilke, norm, kural, karar alma süreçleri) incelenerek artan liberalleşme eğilimleri ve iletişim etiği yönüyle getirilen eleştiriler tartışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin uygulandığı çalışmada, bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Uluslararası iletişim düzeninde yer alan her bir iletişim rejimi kendi içinde incelenmiş ve farklı rejim yaklaşımlarına göre tartışılarak karşılaştırılmıştır. Veri toplama sürecinde ilgili alan yazında tarama yapılmış, kuruluşların internet siteleri ve raporları incelenmiş, erişilen birincil ve ikincil veri kaynakları incelenerek sınıflandırılan bulgular rejim teorisine göre tartışılmıştır. Bu çalışma, kapsamı gereği etik kurul onayı gerektirmemiştir.

Bulgular ve Tartışma

Uluslararası iletişim pluralist (çoğulcu) bir yapıya sahiptir. Telgraf, telsiz, radyo, televizyon, uydu ve internet gibi telekomünikasyon araç ve ortamları yanı sıra posta, sinema, müzik, kitap ve dergi yayınları gibi geniş bir hizmet ağını kapsamaktadır. Tarih boyunca iletişim ve bilgi sahipliği, değişimin kaynakları olmuştur (Castells, 2007). İletişimin değişim kaynağı ise teknolojidir. Telgrafın icadıyla başlayan uluslararası iletişim, teknolojinin günümüzde geldiği noktaya kadar açıklanabilecek uzun bir süreci ifade etmektedir. Teknoloji dolaylı uluslararası iletişim, birbirinden ayrı aktörlerin karşılıklı bağımlı olduğu küresel bir ağ haline gelmiştir. Uluslararası iletişimin aktörleri sadece devletler değildir. Çokuluslu şirketler, uluslararası örgütler hatta bireyler uluslararası iletişimin aktörleridir. Bu sebeple uluslararası iletişim küresel ve bölgesel olarak, aktörler arasında birtakım düzenlemeleri gerektirmektedir. Küresel bir köy haline gelen dünyada uluslararası iletişimi düzenleyecek birtakım uluslararası rejimler kaçınılmaz olmuştur.

Aktörlerin işbirliğine dayalı rejimlerin kökenleri, devlet yetkilerine ve rejimlerle ilgili yapılan resmi belge ve görüşmelere dayanmaktadır (Cowhey, 1990). Uluslararası rejimler, Krasner'in tanımıyla belirli bir alanda aktörlerin karşılıklı olarak uzlaşabildikleri açık ya da örtülü ilkeler, normlar, kurallar ve karar alma süreçlerini

kapsamaktadır. Uluslararası iletişim ise çoğulcu yapısı ve çoklu unsurları nedeniyle tek bir telekomünikasyon rejimi olarak değil, belirli alanlardaki aktör tercih ve çıkarlarına göre şekillenen uluslararası iletişim rejimleri olarak adlandırılabilir. Krasner de benzer şekilde küresel iletişim için tek bir rejimin olmadığını öne sürmektedir (1991, s.336). Uluslararası kuruluşlar, uluslararası rejimlerin istikrarını sağlayan önemli aktörlerdir. Yapılan anlaşmalar yoluyla taraflara birtakım yasal hak ve yükümlülükler getirilmektedir. Rejimlerle belirlenen ortak ilke, norm ve kurallar nitekim kuruluşlar yoluyla denetlenebilir hale gelmektedir. Buradan hareketle uluslararası kuruluşlar, uluslararası rejimlerin bir unsuru olan karar alma süreçlerinde etkin rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra kuruluşlar, oluşturulan rejimlerin kurumsallaşmasının göstergeleridir. Rejimler bu yönüyle kuruluşların oluşmasında bir basamak olarak görülebilir. Her rejimin bir kuruluşu yoktur. Fakat çoğunlukla her kuruluşun sahip olduğu ilke ve kurallar temelinde bir rejimi olduğu söylenebilir. Uluslararası iletişimde de yaşanabilecek sorunların çözülmesi ve düzenin sağlanabilmesi için birtakım kuruluşların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple uluslararası iletişimi oluşturan alanlarda öncelikle düzenleyici birtakım uluslararası anlaşmalar yapılmıştır. Tablo 1’de uluslararası iletişim rejimlerinin karar alma süreçlerinde etkili olan çeşitli kuruluşlar örnek olarak verilmektedir.

Tablo 1
Uluslararası İletişim Rejimlerinin Karar Alma Süreçlerinde Etkili Kuruluşlar

<i>Karar Alıcı</i>	<i>Türü</i>	<i>Kuruluş Yılı</i>	<i>Kapsamı</i>
<i>ITU</i>	Uluslararası kuruluş	1865	Telekomünikasyonda uluslararası standartların belirlenmesi Radyo frekansları ve uydu yörünge sistemlerinin dağılımı ve kontrolü
<i>WSIS</i>	BMGK onaylı ITU tarafından koordine edilen Eylem Planı	2003	Bilgi toplumu oluşturmak İnternetin küresel yönetimi
<i>UPU</i>	Uluslararası kuruluş	1874	Posta standartlarının belirlenmesi
<i>WIPO</i>	Uluslararası kuruluş	1967	Fikri mülkiyet haklarının korunması
<i>WTO</i>	Uluslararası kuruluş	1986	Fikri mülkiyet haklarının korunması
<i>UNESCO</i>	BM’ye bağlı Uluslararası kuruluş	1946	Bilgi toplumunun inşası
<i>IPDC</i>	UNESCO’ya bağlı Forum	1981	Medya gelişimi
<i>IFAP</i>	UNESCO’ya bağlı Uluslararası Program	2001	Bilgiye erişimde adil bir dünya oluşturma
<i>INTELSAT</i>	Çokuluslu şirket	1964	Uydu Hizmeti
<i>ICANN</i>	Uluslararası Amacı Gütmeyen Kuruluş	Kâr 1988	IP adreslerinin dağılımı

Teknolojide yaşanan gelişmelerle birlikte bu anlaşmalar genişletilmiş ve bugün uluslararası iletişim alanlarını düzenleyen kuruluşlar haline gelmiştir. Telekomünikasyon rejiminde bu süreçler ITU ve WTO gibi uluslararası örgütler ile gerçekleşmektedir. ITU uluslararası telekomünikasyonu düzenleyen en eski ve en kapsamlı örgüttür.

Telekomünikasyon Rejimi

Telekomünikasyon faaliyetlerinin 1970'li yıllara kadar liberal anlamda bir rejim oluşturamamasının sebebi, telekomünikasyon hizmetlerinin devletlerin kamu kuruluşları aracılığıyla yönetilmesi gerektiği inancı olmuştur. Telekomünikasyon hizmetlerinin iç pazara yönelik olması ve rekabetin sınırlı olması da liberalleşmeyi engellemiştir (Cowhey, 1990, s.175). Bu tarihlere kadar telekomünikasyon hizmetleri devletler tarafından ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla telekomünikasyon, diğer devletlerin rekabetinden korunmuş, ulusal tekeller tarafından sağlanmıştır (Geray, 2003, s.56). Singh, tekel modelinin bozulmasını teknolojik yeniliklerin getirdiği yüksek yatırım maliyetleriyle açıklamaktadır (Singh, 2008). ITU ile birlikte ulusal telekomünikasyon faaliyetleri uluslararası tek bir çatı altında birleştirilmiştir.

Krasner uluslararası telekomünikasyonu dört alanda incelemektedir. Bunlar, *radio ve televizyon yayıncılığı, uzaktan algılama, elektromanyetik spektrum (tayf), haberleşme uyduları ve sınır ötesi verileri içeren telekomünikasyon faaliyetleridir* (1991, s. 343). Krasner'e göre radyo ve televizyon yayıncılığı ve uzaktan algılama alanlarında uluslararası rejimlerin varlığından söz edilemez. Çünkü bu alanlar, üzerinde uzlaşılabilen birtakım normları barındırmaktadır. Uzlaşının sağlanamamasının temelinde ise asimetric güç ilişkileri yatmaktadır. Güçlü devletler, çıkarlarına ters düşecek durumlarda rejimlerden kaçınmaktadır. Örneğin uydular yoluyla bilgi toplamayı içeren uzaktan algılama sistemlerinde güçlü ülkeler için bir uzlaşım mümkün görünmediği için rejimler oluşmamıştır. Devletler yayınları düzenleyen temel ilke ve normlar konusunda hem fikir olmadılarından ve mevcut teknoloji güç sağladığından radyo ve televizyon yayıncılığında uluslararası bir rejimin oluşması da zordur. Radyo ve televizyon yayınlarının ortak ilkeler ve normlara bağlanması, devletlerin ulusal politikalarına ters düşebilmektedir (Krasner, 1991, ss.346-347). Ancak aynı amaç için birleşen bölgesel yayıncılık faaliyetlerinde işbirlikleri gerçekleşmektedir. Spektrum tahsisi ve uydular konusunda bir koordinasyon ihtiyacı hissedildiği için bu alanlarda rejimler oluşabilmiştir. Krasner uluslararası telekomünikasyon rejimini neorealist kuram çerçevesinde ele almaktadır. Rejimi güç ilişkisi temelinde incelemekte ve güçlü devletlerin çıkarlarına ters düşen alanlarda rejimlerin gelişme gösteremediğini belirtmektedir.

Alleyne ise rejimlerin liberal ve işlevselci yönünü vurgulamıştır. Rejimler devletler arası işbirliğini geliştirmede önemli bir araç olmuştur (Alleyne, 1995, s.23-24). Telekomünikasyon rejimleri işbirliğine liberal bakış açısına da örnek olarak gösterilebilir. Karşılıklı bağımlılığın yüksek olduğu uluslararası iletişimde, devletler kuruluşlar aracılığıyla işbirliklerini yürütmektedir. ITU ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi kuruluşlar telekomünikasyonun yürütülmesinde önemlidir. 1980'li yıllardan itibaren, telekomünikasyon faaliyetleri, serbest piyasa ekonomisine uygun olarak gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra zaman içerisinde özelleştirilen ve sayıları artan telekomünikasyon şirketlerinin rejimlerdeki belirgin rolü de liberal ekonomik yaklaşım altında değerlendirilmektedir. Maliyetleri düşürmeye yönelik anlaşmalar, karar almada kuruluşların baskın rolleri, serbest piyasa ekonomisinin etkileri ve telekomünikasyon şirketlerinin varlığı, özellikle devlet tekellerinin kırılmasından sonra rejimin dönüşümünde neoliberal yaklaşımın tezlerini desteklemektedir.

Telekomünikasyona yönelik hem ortak çıkarlar hem de ortak sorunların varlığı, aktörlerin işbirliği yapmasını sağlamaktadır. Bu işbirliği ise uluslararası kuruluşlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. ITU ve BM'in alt kuruluşları gibi uluslararası kuruluşların telekomünikasyon rejimindeki rolleri neorealist yaklaşımın varsayımlarıyla örtüşmektedir. Ancak aktörler hükümetlerarası kuruluşlar ile sınırlı değildir. Uluslararası

telekomünikasyon şirketleri, rejimin en büyük oyuncularındandır. Uluslararası şirketlerin, serbest piyasa ekonomisindeki payları, onları rejimin en önemli aktörleri haline getirmektedir. Bu da telekomünikasyon rejiminin liberalleştiğinin kanıtıdır. Telekomünikasyon rejiminde uluslararası şirketlerin ağırlığı, az gelişmiş ülkeler tarafından eleştirilmektedir. Bu şirketlerin merkezlerinin ABD gibi gelişmiş ülkelerde bulunması ve kapitalist ekonomik sisteme hizmet etmesi bahsi geçen eleştirilerden sadece birkaçıdır. İletişim rejimi bir sistem olarak görüldüğünde, aktörlerin içinde buldukları üretim sistemine sıkı sıkıya bağlı oldukları görülür (Meyer, 2006, s.8). Bu bağlılık da iletişimin ekonomi politik eleştirisini kaçınılmaz kılmaktadır.

Uluslararası telekomünikasyon rejiminde karşılıklı belirlenen örtük ya da açık “*ilkeler, normlar, kurallar ve karar alma süreçleri*” bulunmaktadır. Bunların başında **evrensel kamu hizmeti ilkesi** gelmektedir. Evrensel kamu hizmeti, telekomünikasyon hizmetlerinin çok sayıda insana, uygun fiyatlarla erişimini ifade etmek için kullanılmaktadır (“Universal service funds and digital inclusion for all”, 2013). GATS anlaşmasında telekomünikasyon hizmetleri evrensel kamu yükümlülüğü olarak nitelendirilir (“Negotiating group on basic telecommunications”, 1996). Kendi sınırları içerisinde bir devletin vatandaşlarına hizmet sunabilmesi için bile belli teknolojik birikimin olması gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi ise uluslararası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle telekomünikasyon rejimi güçlüdür. Cowhey hizmet ve ekipmanları hem yurt içinde hem yurt dışında kamu hizmeti olarak sunmanın en etkili ve eşitlikçi yolunun rejimler aracılığıyla olduğunu belirtmektedir (1990, s. 177). Evrensel bir kamu hizmeti sağlamak için telekomünikasyonda **serbest ticaret ilkesi** liberal rejimin ön koşulunu oluşturmaktadır. Serbest ticaret ilkesi mal ve hizmetlerin dağıtımında engellerin kaldırılmasını ifade eder. Neoliberal politikalarla birlikte uluslararası ticaretin temel ilkelerinden olan serbest ticaret, ülkeler arasındaki ticari ve hukuki engelleri kaldırarak küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır. Serbest ticaret ilkesi beraberinde **verimlilik** ilkesini getirmektedir. Verimlilik ilkesi rejimler sayesinde devletlerin düşük maliyetle yüksek fayda sağlamasıdır. Verimlilik, rejimlerin oluşması için oldukça önemlidir. Bunun gerekçesi devletlerin ancak verimlilik sağlandığı zaman işbirliğine yanaşmasıdır. Serbest dolaşım sadece ticaretin değil, **bilginin de serbest dolaşımı ilkesini** beraberinde getirmektedir. Uluslararası telekomünikasyon rejiminde bilginin serbest dolaşımı, herkes için bilgi bağlamında oldukça elzemdir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde (1948) de belirtildiği gibi “*herkesin bilgi alma özgürlüğü vardır ve bu kimse tarafından engellenemez*”. Bilginin yayılımı için de telekomünikasyon faaliyetleri önemlidir.

Telekomünikasyon rejiminde **kullanım önceliğine saygı** bir diğer ilkeyi oluşturmaktadır. Kullanım önceliğine saygı, radyo frekanslarının dağılımı ve uydu yörüngelerinin konumlandırılması gibi konuları kapsamaktadır. Atmosferdeki elektromanyetik dalgaların aralığına frekans spektrumu denilmekte ve radyo sinyallerinin iletebildiği frekanslarla radyo yayınları gerçekleşmektedir (Sutton ve Zacher, 1995, s.133). Radyo frekanslarının düzenlenmesi radyo yayınlarında parazitlerin gerçekleşmemesi için frekansların düzenlenmesi gerekmektedir. Devletler arasında bu frekansların kullanımı için hukuki anlaşmalar imzalanmaktadır. 1906 yılında imzalanan Uluslararası Radyotelgraf Sözleşmesi’nde taraf devletlerin diğer radyo istasyonlarının hizmetlerini rahatsız etmeme sorumluluğu olduğu ve belirli frekansların kullanımı için ITU’ya başvurmaları kararlaştırılmıştır (Sutton ve Zacher, 1995, s.146). Bunun başlıca nedeni denizcilik ve havacılık seyahatlerinin güvenle sağlanmasıdır (Singh, 2008). Fakat zamanla bu durum frekans tahsisinin “ilk gelen ilk yararlanır” temelinde gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu kural evrensel radyo dalgalarının bir azınlık tarafından yarı tekelleştirilmesi sonucunu doğurmuştur (Mattelart, 2013, s.26). Soğuk Savaş sırasında radyo yayıncılığına artan ilgi sonucunda her iki bloğun da daha fazla erişim talep etmesiyle radyo spektrumunun yüksek frekanslı bölümü uluslararası iletişimde tartışılır hale gelmiştir (Thussu, 2000, s.90-91). Gelişmiş ülkelerin frekanslar için gerekli teknolojiye az gelişmiş ülkelere önce sahip olması, onlardan daha önce frekansları belirleme ayrıcalığını yaratmıştır. Az gelişmiş ülkeler ise söz konusu teknolojiye sahip olduklarında frekans dağılımı gelişmiş ülkelerin lehine olacak şekilde çoktan gerçekleşmiştir. Benzer bir durum uydu yörüngelerinin belirlenmesinde de yaşanmaktadır.

Telekomünikasyon rejiminin bir diğer ilkesi ise **eşitlik ve devlet egemenliğine saygıdır**. Uluslararası işbirliklerinde her devlet eşit kabul edilerek devletlerin egemenliklerine saygı duyulması beklenir. Her devlete aynı şekilde muamele edilmeli ve egemenliklere zarar verebilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır. Telekomünikasyon rejiminde egemenliğe saygı ilkesi aslında birçok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Uluslararası iletişimin sağlanabilmesi için devletlerin sınırları içerisine yerleştirilen uydu yörüngeleri bazı devletlerce egemenlik haklarının ihlal edilmesi olarak yorumlanmaktadır. Günümüzde insansız hava araçlarının casusluk için kullanılması da hak ihlali olarak değerlendirilmekte ve eleştirilmektedir. Bu nedenlerden ötürü hava sınırları da uluslararası hukuk çerçevesinde düzenlenmiştir.

Uluslararası telekomünikasyon rejimine bakıldığında **uzayın serbestliği ilkesi** ile de karşılaşılmaktadır. 1967 yılında imzalanan Dış Uzay Sözleşmesi ile uzay herkese ait ve herkese açık bir alan olarak kabul edilmiştir. Yine aynı sözleşmede dış alanın herkes tarafından keşif ve kullanımının ücretsiz olması kararlaştırılmıştır (“Outer Space Treaty”, 1966). Telekomünikasyon uyduları için ise temel ilke, sabit uydulardan yararlanmanın sınırlı olması ve herhangi bir kazanılmış hak ve önceliğin olmamasıdır (Pazarcı, 1989, s.382). Bu noktada “yararlanma hakkı” söz konusudur. Bunun nedeni uzaya yerleştirilen uydu yörüngelerinin kısıtlılığıdır. Kazanılmış hak ise uluslararası telekomünikasyon rejimlerinde frekanslar gibi bir takım iletişim yöntemlerinin hukuki olarak devletler tarafından belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Rejimlerde normlar, hakları ve yükümlülükleri kapsamaktadır (Krasner, 1982). Telekomünikasyon alanındaki normların başında **standartlaştırma** gelmektedir. Standartlaşma ile telekomünikasyon hizmetlerinde oluşabilecek sorunların engellenmesi amaçlanmaktadır. Standartlaşma ile ayrıca ortak ağların oluşması da amaçlanmaktadır. Çünkü oluşturulan ortak ağ ve hizmetlerle uluslararası telekomünikasyon sisteminin işlemesi kolaylaşmaktadır. Standartlaşmada teknik altyapının ve ekipmanların sağlanması için **teknik alanda işbirliği** şarttır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, telekomünikasyon hizmetlerinden yararlanabilmek için yeterli altyapıya ve teknolojiye sahip olmalıdır. Liberal görüşe göre, teknik altyapı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarını da sağlamaktadır. Çünkü bu altyapı, devletlerin küresel ekonomiye girmelerine aracı olmaktadır. Buradan hareketle **karşılıklı işbirliği** rejim için bir diğer normu oluşturmaktadır. Standartlaştırma ve teknik altyapının sağlanması rejimlerde karşılıklı işbirliği ile mümkün olmaktadır. Bu normlar aslında karşılıklı bağımlılığın küresel liberal sistemde kemikleşmesi olarak da değerlendirilebilir.

Telekomünikasyon rejiminde kurallar ve karar alma süreçleri uluslararası kuruluşlar ve anlaşmalar ile sağlanmaktadır. Yapılması beklenen ve istenmeyen davranışları içeren kurallar ve kuruluşların karar alma süreçleri uluslararası rejimlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Uluslararası telekomünikasyon rejiminde kurallar **sorumluluk alma** ve **rekabetin düzenlenmesine** yönelik birtakım anlaşmalar ile örneklendirilebilir. Sorumluluk alma, devletlerin egemenlik alanlarında sorumlu oldukları yükümlülükleri içerir. Örneğin devletler kendi sınırlarında iç politik denetimlerini yapmakla sorumludur (Sutton ve Zacher, 1995). Bu aynı zamanda devletlere kendi egemenliklerine karşı gelebilecek tehlikelere müdahale hakkını da vermektedir. Devletler aynı zamanda sınırları içerisinde gerçekleşebilecek herhangi bir zararı tazmin etmek zorundadır. Rekabetin düzenlenmesine yönelik kurallar ise General Agreement on Tariffs and Trade (GATS) sözleşmesinin referans belgesinde telekomünikasyonda rekabet karşıtı uygulamaların önlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu önlemler rekabete aykırı çapraz sübvansiyon sağlanması, rekabete aykırı sonuçları olan rakiplerden elde edilen bilgilerin kullanılmaması ve hizmet için gerekli temel bilgileri tedarikçilere zamanında sunmaktır (“Negotiating group on basic telecommunications”, 1996). Referans belgesi ile düzenleyici kuralların konulması uluslararası telekomünikasyon rejiminin oluştuğunu göstermektedir (Singh, 2008).

Telekomünikasyon rejiminde karar alma süreçleri belirli kuruluşlar çerçevesinde şekillenmektedir. Bunların başında ITU gelmektedir. ITU telekomünikasyonda uluslararası standartların belirlenmesi, radyo frekansları

ve uydu yörünge sistemlerinin dağılımı ve kontrolü gibi konularda faaliyet göstermektedir. Telekomünikasyonda koordinasyonun sağlanmasında kilit rol oynamaktadır. Rejimde etkin olan bir diğer kuruluş UNESCO'dur. İfade özgürlüğü, medyanın gelişimi, bilgi ve bilgiye erişim özgürlüğü gibi konularda çalışmalar yaparak bilgi toplumunu inşa etmeye çalışmaktadır. UNESCO bünyesinde kurulan Uluslararası İletişim Geliştirme Programı-International Programme for the Development of Communication (IPDC) ve Herkes için Bilgi Programı-Information for All Programme (IFAP) örnek girişimler olarak gösterilebilir. Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi-World Summit on the Information Society (WSIS) ise rejimin bir diğer kuruluşunu oluşturmaktadır. WSIS ile küresel yönetim çerçevesinde, devletlerin tekelinin kırıldığı bunun yerine uzmanların (epistemik topluluk) ön planda olduğu bir çerçeve oluşturulmaya çalışmaktadır. Rejimin bir diğer önemli kuruluşu ise INTELSAT'tır. INTELSAT ile uydu faaliyetleri düzenlenmektedir.

İnternet Rejimi

Telekomünikasyon sektörlerindeki hızlı gelişmeler ve yöndeşmenin yanı sıra, 1980'li yıllardan itibaren internetin sivil hayatlara daha fazla girmesi, hem koordinasyon hem de güvenlik sorunlarının aşılması açısından işbirliği gerektiren yeni bir alanı ortaya çıkarmıştır. Franda (2001) internet rejiminin sanal dünyada düzen ve istikrarı sağlayacağını, aynı zamanda adalet ve özgürlüğün bu yolla teşvik edileceğini öne sürmektedir. İnternetin ayrıca telif hakkı ve patent gibi fikri mülkiyet haklarını da içermesi, artan e-ticaret, gizlilik ve bilgi güvenliği gibi konularda işbirliğine olan ihtiyacı arttırmaktadır.

Alanyazına bakıldığında internetin küresel yönetişiminin, telekomünikasyon rejiminden ayrı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak bu konuda daha az çalışma bulunmaktadır. Bunun nedeni internetin hem oldukça yeni bir alan olması hem de karmaşık ve çok aktörlü yapısının rejim oluşturmayı güçleştirmesidir. Bu çalışmada internet rejiminin oluşması gerektiği bir argüman olarak sunulmakta ve bunun için gerekli unsurların tespiti de yapılmaya çalışılmaktadır. Konuyla ilgili çalışmalara daha çok uluslararası iletişimde küresel yönetim başlığında rastlanılmaktadır. İnternet yönetişimi; "hükümetler, sivil toplum ve/veya internetin birbirine bağladığı ağ ve hizmetleri yürüten özel sektör operatörleri tarafından, TCP/IP protokolüne dayanan ve iletişimi yönlendiren standartlar, politikalar ve davranış kurallarını oluşturmak üzere gerçekleştirilen kolektif eylem" olarak tanımlanmaktadır (Mueller'den aktaran Haksever, 2018, s. 54). Bu çok paydaşlı yönetim yapısı, internetin temel yapısını ortaya koyan mühendisler ve yazılımcılar başta olmak üzere epistemik topluluklar (ICANN, IETF, W3C, WSIS-IGF) tarafından yönlendirilmektedir (Haksever, 2018, s. 55).

İnternet yönetişiminde, üç rejim yaklaşımıyla da açıklanabilecek unsurlar bulunmaktadır. Örneğin İnternet Protocol (IP) adreslerinin ve alan adlarının yönetimi gibi konularda dağıtım duyulan ihtiyaç, neorealist rejim yaklaşımının koordinasyon ihtiyacı ile örtüşmektedir. Siber alanda yaşanan siber tehditler ise devletler arasında işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Devletler siber güvenlik politikalarını ulusal düzeyde sürdürmenin yanı sıra, NATO (North Atlantic Treaty Organization), BM ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası örgütlerin güvenlik zirvelerinde uluslararası ortak düzenlemeleri de gündeme getirmektedir. Neoliberal yaklaşım ile uluslararası politikada temel aktörler olan devletler arasındaki güvensizliğin rejimler yoluyla aşılabileceği savunulmaktadır. İletişim kanallarının açık olması ve bilgi paylaşımı taraflar için mutlak bir kazançtır. Siber alanda, bilgi güvenliği ihtiyacı, saldırı tehditleri ve casusluk tehlikeleri nedeniyle bir güvensizlik durumu söz konusudur. Bu durumun aşılmasında ortak kural ve düzenlemelerin geliştirilmesi önemlidir. Tıpkı nükleer silahların getirdiği güvensizlik ortamında yapılan silahsızlanma/silah indirimi anlaşmaları gibi önlemler siber alanda da alınmalıdır. Mueller (2007) BM'nin iklim çerçeve sözleşmesi gibi bir sözleşmenin internet rejimi içinde yapılmasını önermiştir. Koordinasyon problemi ve güvenlik tehdidi rejimlerin oluşması için gerekli şartlara işaret etse de, ulusal çıkarların varlığı rejimlerin oluşmasını zorlaştırmaktadır. Güvenlik zaafiyetinin ortak bir sorun olmasının yanısıra devletlerin birbirlerine karşı kullandıkları bir koz da olabilmektedir. İnternetteki

coğrafi belirsizlik ve kullanıcıların anonim kalabilmesi, hukuki düzenlemeleri ve bunların yaptırım ve takibini zorlaştırmaktadır. Çin ve Rusya gibi otoriter ülkelerin internet üzerine uyguladıkları sansür, uluslararası düzenlemelerle ters düşebilmektedir. İnternet rejiminin daha ziyade devlet dışı aktörler tarafından inşa edildiği söylenebilir. İnternetin yönetiminde hızla özelleşen ve ABD'nin etki alanından çıkarılmak istenen adem-i merkezîyetçi yapı neoliberal yaklaşım ile açıklanabilmektedir.

İnternetin devletler dışında gelişen transnasyonel/ulusaşırı bir alan olması ve küreselleşmeyle birlikte aktörlerin sayıca artması karar alma süreçlerini güçleştirmektedir. Bu nedenle internet rejiminde etkin olan kuruluşlar; devletleri, bireysel katılımcıları ve uluslararası şirketleri de kapsayan çok paydaşlı bir ortamda faaliyetlerini yürütmektedir. Paydaşlara dayalı bu yönetim şekli ise farklı seviyelerde yönetimle açıklanabilmektedir. Yönetişim, hiyerarşinin olmadığı ve paydaşlara belli sorumluluklar yüklenerek işlemesi beklenen bir yönetim şeklidir. Kuruluşların çoğunun kar amacı gütmeyen kuruluşlar (STK'lar) olması ve alanında yetkin kişilerin (epistemik topluluklar) öncülüğünde gerçekleşmesi, bilişsel rejim yaklaşımıyla açıklanabilmektedir. Bilişsel rejim yaklaşımı bilgiye ve bilgi topluluklarına önem atfetmektedir. Epistemik topluluklar olarak da anılan bu uzman toplulukları, uluslararası politikada bilim insanları, teknokratlar, mühendisler, yazılımcılar gibi alanında uzman kişilerden meydana gelmektedir. Bilişsel yaklaşım bu topluluklarla aktörler arası iletişimin sağlanabileceğini ve uluslararası düzenin de bundan etkileneceğini öne sürmektedir. İnternet Mühendisliği Görev Gücü-İnternet Engineering Task Force (IETF) gibi kar amacı gütmeyen ve uzmanlardan oluşan kuruluşların varlığı bu tezi destekler niteliktedir.

İnternet açısından koordinasyona ihtiyaç duyulan konuların başında; IP adresleri ve Domain Name System (DNS) Alan Adları atanması gibi teknik unsurların belirli bir düzen çerçevesinde tahsis edilmesi gelmektedir. Buna ek olarak siber güvenlik için aktörlerin işbirliğine ihtiyaç duyması dikkat çekmektedir. Bu nedenle internet yönetiminde bir rejimin oluşması ve genel kabul görmesi mümkündür. Fakat internetin devlet egemenliğini sınırlaması (adem-i merkezîyetçi yapı) ve müdahalelere daha açık bir alan olması, yapılan ve yapılabilecek düzenlemeleri de güçleştirmektedir.

Bilginin serbest dolaşımı ile veri gizliliği ve güvenlik, rejimin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Standartlaştırma, teknik alanda işbirliği ve karşılıklı işbirliği ise telekomünikasyonda olduğu gibi internet rejiminde de olması gereken normlardır. İnternete bağlanmak ve diğer ağlarla iletişim kurmak için teknik altyapı gerekmektedir. UNESCO gibi kuruluşlar sayısal eşitsizlik (uçurum) ile mücadele konusunda, az gelişmiş ülkelerdeki internete erişimi arttırmak için öncelikle altyapıya yönelik projeler gerçekleştirmektedir. Bilgi güvenliği boyutu ele alındığında ise hükümetlerarası kuruluşların çalışmalarına örnek olarak NATO tarafından yayınlanan Tallin Kılavuzu ve özel şirketlerin çalışmalarına örnek olarak Microsoft'un yayınladığı Siber Güvenlik Normları, uluslararası çok taraflı işbirliğine giden yolda atılan somut adımlar olarak değerlendirilebilir. İnternet rejimi için belli normlar önerilmektedir (Mueller vd., 2007). Bunlar, internet teknik modelinin korunması; altyapı, yazılım ve hizmetlerin ticarileştirilmemesi; çok paydaşlı yönetişimin meşrulaştırılması ve dağıtımın sınırlandırılmasıdır. İnternet teknik modelinin korunmasıyla, internet dolayımı iletişimin hızlı ve basit bir şekilde gerçekleştirmesinin engellenmemesi mümkündür. Burada internette iletişimin kompleks hale getirilmemesi ve iletişimi kolaylaştırıcı yönünden bahsedilmektedir. Dağıtımın sınırlandırılması ve bundan kaynaklı eşitsizlik ise, IP adreslerinin dağılımının katı kurullarla sınırlandırılmasını içermektedir.

İnternet rejiminde kuralları belirlemek telekomünikasyon alanındaki kadar kolay değildir. İnternet rejiminde üzerinde fikir birliği sağlanan ilke ve normlar olmakla birlikte, kurallar konusunda ve karar alma süreçlerinde fikir birliğinin sağlanması daha güçtür. Bunun sebebi çıkarların çatışması ve internet yönetiminin merkezileşmemesidir (Franda, 2001). Kullanıcı sayısının çokluğu ve karmaşık ağ ilişkileri bunu

zorlaştırmaktadır. Bu nedenle belirli kurallardan bahsetmek henüz mümkün değildir. Fakat son yıllarda önemi gittikçe artan “internet etiği” ve “internet hukuku” çalışma alanları bu kuralların oluşumu için uygun ortam ve fırsatlar sunmaktadır.

Karar alma süreçleri internette, telekomünikasyon sektörlerindeki gibi belirli hükümetlerarası kuruluşlarca yönetilmemektedir. İnternet rejimi devletlerin rolünün daha kısıtlı olduğu fakat uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ön planda olduğu bir alandır. İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu-Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) ve İnternete Atanmış Sayılar Kurumu-Internet Assigned Numbers Authority (IANN) gibi kuruluşlar IP ve DNS tahsisine yönelik faaliyetler yürütmektedir. İnternet yönetim forumu ve internet yönetim projesi gibi uluslararası sivil toplum örgütleriyle, internete yönelik politikaların geliştirilmesi ve belirlenmesi mümkün olmaktadır. IETF gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışan birçok mühendis, ağ operatörleri ve araştırmacılar, internetin teknik altyapısı için standartlar belirlemektedir. Bu kuruluşların taraflarının sadece devletler değil, devlet dışı aktörler de olması internet rejiminin karar alma sürecindeki farklılıkları ortaya koymaktadır.

2005 yılında ITU tarafından koordine edilen Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi-WSIS'te alınan kararlar doğrultusunda internet yönetimi kavramının ön plana çıktığı ve benimsendiği görülmektedir. İnternet yönetimi, WSIS tarafından “hükümetler, özel sektör ve sivil toplumun üzerine düşen rolleri yerine getirmesiyle, paylaşılan ilke, norm ve kurallar çerçevesinde internetin geliştirilmesi ve uygulanması” olarak tanımlanmaktadır (“Tunis Agenda for the Information Society”, 2005). İnternet yönetiminde devletlerin hak ve sorumluluklarının olduğunun, uluslararası kuruluşların koordinasyonu sağlamadaki başarısının, özel şirketlerin ve sivil toplumun internet gelişiminde kilit rol oynadığının altı çizilmektedir. WSIS'in internet yönetimi için önceliğinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik olduğu söylenebilir. Bunun sebebi ICANN gibi kuruluşların, ABD'nin tek taraflı politikalarını yansıttığı için eleştirilerin odağında olmasıdır. WSIS forumlarında sadece ABD'nin değil tüm devletlerin eşit role sahip olduğu bir internet düzeni talebi, İnternet Governance Forum'un (IGF) oluşmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat uluslararası çabalar ICAAN'ın meşru konumunu değiştirememiştir.

Posta Hizmetleri Rejimi

Uluslararası posta rejimi, katılımcıları açısından ortak paydanın işlem maliyetlerinin düşürülmesi olması nedeniyle neoliberal rejim yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu bağlamda evrensel kamu hizmeti, verimlilik ve bilginin serbest dolaşımı ilkeleri ve karşılıklı işbirliği normu rejimin oluşmasında etkilidir. Standartlaşma ve teknik işbirliğinin kazanımları dışında, özellikle maliyetleri düşürmek için devletler posta hizmetlerinin uluslararası koordinasyonuna sıcak bakmaktadır. Posta rejiminin oluşumu incelendiğinde serbest piyasa ekonomisine uygun olarak posta hizmetleri maliyetlerinin ortak tarifelerle düzenlendiği görülmektedir. Devletler ikili anlaşmalarla farklı maliyetlere katlanmak yerine, belirli düzenleme ve tarifelerle işlemler gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra posta rejiminin Dünya Posta Birliği-Universal Postal Union (UPU) tarafından yönetilmesi ve artık rejimin kurumsallaşmış olması yine neoliberal yaklaşımla örtüşmektedir. Neoliberal yaklaşımın temeli sayılabilecek kurumsallaşma posta rejiminde belirgin şekilde kendini göstermektedir.

UPU'nun kurulmasından önce, posta hizmetleri devletlerin ikili anlaşmaları yoluyla yürütülmekteydi. Tarifelerin her devletle farklı olarak belirlenmesi ve posta hizmetlerindeki artış, ortak bir düzenleme ihtiyacını beraberinde getirmiştir. 1863 yılında Amerika'nın öncülüğünde yapılan bir konferans sonucunda 15 Avrupa ülkesi ve Amerika arasında posta hizmetlerini düzenleyen birtakım normlar belirlenmiştir (“History”, 2020). 1864 yılında imzalanan Bern Anlaşması ile bugünkü posta rejiminin temelleri atılmıştır. Anlaşmalar öncesi posta faaliyetlerinin önündeki en büyük engel belirli bir tarifenin (ücretin) olmaması ve serbest ticaretin

uygulanamamasıydı. Yapılan Bern Anlaşmasıyla ortak tarifeler belirlenerek uluslararası posta akışının önündeki engeller aşılmıştır. Bu nedenle *serbest ticaret* uluslararası posta rejiminin en önemli ilkesi haline gelmiştir. Posta rejiminin diğer bir ilkesi ise *verimlilik*dir. Düşük maliyetle yüksek fayda elde etmek isteyen ülkeler, kurulan posta rejimiyle bunu elde etmektedir. Son olarak rejimin bir diğer ilkesi *bilginin serbest dolaşımı*dir. *Standartlaştırma* ve *karşılıklı işbirliği* ise posta rejiminin normlarını oluşturmaktadır. Standartlaştırma ile gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizliği düzeltici ortak tarifeler belirlenmektedir.

UPU'nun kurulmasıyla uluslararası rejimin uluslararası bir kuruluş ile izlenmesi gerçekleşmiştir. Uluslararası posta rejiminin kuralları ve karar alma süreçleri uluslararası posta hizmetlerinde UPU ile gerçekleşmektedir. Sınırlar içinde yaşanacak zararların tazmini için *sorumluluk alma* ve *rekabeti düzenleme* ise rejimin kurallarına örnek oluşturmaktadır. Karar alma ise UPU bünyesinde her dört yılda bir toplanan kongre tarafından gerçekleştirilmektedir.

UPU, Birleşmiş Milletlerin bir organı olarak faaliyet göstermektedir (“History”, 2020). İletişim alanında ITU'dan sonra en eski örgüttür. Anayasasında belirtildiği gibi birliğin amacı tek bir posta bölgesi oluşturarak serbest dolaşımı sağlamak, adil ortak standartların belirlenmesini ve paydaşlar arasında etkili işbirliğini sağlamaktır. 192 üyeden oluşan UPU'nun finansmanı BM'den bağımsızdır. Tüm bütçe giderleri üye ülkeler tarafından verilen katkı payları ile ortaklaşa finanse edilmektedir (“Finance”, 2020).

2018 yılında UPU altında tarife ücretleri ile ilgili düzenlemeler yapılması gündeme getirilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin lehine yapılacak ücret tarifelerindeki değişiklik tartışmasının sonucunda Washington çekilme kararı almıştır. Çin'in gelişmekte olan ülke statüsünden yararlanarak ABD'ye kendi mallarını düşük maliyetle sokması ve bunun ABD'deki şirketleri zarara uğratması ise gerekçe olarak sunulmuştur (“Pexit? US prepares to pull out of Universal Postal Union”, 2019). ABD Başkanı Trump yeni düzenlemelerin kusurlu bir sistem olduğunu ve iyileştirilmediği takdirde ABD'nin örgütten çıkacağını duyurmuştur. Bunun üzerine UPU olağanüstü bir zirve gerçekleştirerek ABD ile uzlaşma yoluna gitmiştir. (“Global postal union reaches deal to prevent 'nightmare' of US exit”, 2019). Görüldüğü gibi UPU, Washington ve Pekin arasında yaşanan ticaret krizinin taşıdığı bir forum haline gelmiştir.

Fikri Mülkiyet Rejimi

Fikri mülkiyet, genel anlamda bir eser üzerinde sahip olunabilecek maddi ve manevi hakların tamamını ve komşu hakları ifade etmektedir. Fikri mülkiyet, bir kişiye veya kuruluşa ait olan fikir ürünüdür; söz konusu kişi ya da kuruluş, sonradan, bunu serbestçe paylaşmayı veya kullanımını belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir. Bu durumda hakların korunması gerekecektir (“Fikri Mülkiyet Hakları”, 2019).

Fikri mülkiyet genellikle telif hakları ve sınai haklar olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Telif hakları; edebiyat, müzik, sanat ürünleri ve görsel-işitsel ürünler, filmler, bilgisayar program ve yazılımlarını ortaya çıkaran kişilerin bu ürünler üzerindeki hakları ile bunların asıl üreticileri dışında kalan icracı, yapımcı ve yayıncılarının, komşu haklar (ilgili haklar) olarak adlandırılan ikincil haklarını kapsamaktadır. Sınai mülkiyet hakları ise; teknolojik buluşlar, modeller, mal ve hizmetlerin ticari markaları, endüstriyel tasarımları ve coğrafi işaretleri kapsamaktadır (Yücekal, 2003).

Fikri mülkiyet kapsamında telif hakları, uluslararası iletişimin unsurları olan televizyon dizileri, sinema filmleri, reklamcılık, dergi ve kitap yayınlarından doğan hakları kapsamaktadır. Fikri mülkiyet alanında sayılan tüm bu sektörler ulusal değerleri, kültürel mirası ve ideolojik eğilimleri içerisinde barındırdığı için düzenlenmesi zor bir alandır. Alleyne (1995) bu sektörlerde bir rejimin oluşmasında ulusal çıkarlar ve farklı

kültürel değerler nedeniyle ortak ilkelerin oluşamayacağını öne sürmüştür. Devletlerin, kamu diplomasisi ve yumuşak güç politikaları çerçevesinde uluslararası iletişimi sağlamak adına bu alanları kullanması belirli ilke ve normların oluşmasını engelleyici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Fakat bu noktada uluslararası alanda oluşabilecek korsan yayınlar devletler arası işbirliği ihtiyacını doğurmaktadır.

Fikri mülkiyet “telif hakları” özelinde belirli ilkelerin, kuralların ve kuruluşların kabul edildiği bir alan haline gelmiştir. Fikri mülkiyet haklarının uluslararası korunması ihtiyacı, aslında bilgi ve bilgiye dayalı üretimin yaygınlaşmasının sonucudur. Özellikle gelişmiş ülkeler; eğitim düzeyleri, nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapıları ile daha avantajlı konumdadır. Bu ülkeler, teknolojideki üstünlüklerini ekonomik ve ticari avantaja çevirebilmek için fikri mülkiyet haklarını ulusal ve uluslararası düzeyde korumak ve korunmasını da teşvik etmek için gerekli düzenlemelerin öncüsü olmuşlardır. Buna örnek olarak WTO Uruguay Zirvesi sonunda WTO sisteminin dört önemli anlaşmasından biri olan Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Hakkında Sözleşme-The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) Anlaşması'nın tüm üyelere kabul ettirilmesi verilebilir. Bu neoliberal rejim içerisinde, gelişmekte olan ülkeler ve uluslararası kamuoyunun bir bölümü, gelişmiş ülkeler karşısında yaşanan dezavantajlı durumu özellikle “etik, insani, çevreci” kaygılar da gündeme taşınarak, fikri mülkiyetin korunmasında “kamu yararının ön plana çıkarılması” girişimlerini uluslararası kuruluşlarda sürdürmektedir (Yücekal, 2003).

Bu perspektiften bakıldığında *serbest ticaret ilkesi*, fikri mülkiyet rejiminin temel ilkesidir. *Karşılıklı işbirliği* ise rejimin bir normunu oluşturmaktadır. Kurallar ve karar alma süreçleri ise uluslararası kuruluşlar (WTO, WIPO) tarafından yürütülmektedir. *Rekabetin düzenlenmesi ve eserin belirli bir koruma süresine tabii olması* rejimin kurallarını oluşturmaktadır. Örneğin WIPO tarafından eserlerin korunma süresi en az 50 yıl olarak belirlenmiştir. Telif hakları çerçevesinde taraflara yasal sorumlulukların yüklenmesi bu kuruluşlarla gerçekleşmektedir. Hakların ihlali durumunda TRIPS çerçevesinde uygulanacak cezai prosedürler ve cezaların niteliği üyelere bırakılmaktadır. Korsan yayıncılığın tespit edildiği ülkelerde, devletler iç hukukları çerçevesinde korsancılığı önleyici tedbirler almalı ve yapılan korsan yayınları imha etmelidir. Bu yönüyle devletlerin kendi sınırları içerisinde *sorumluluk* alması rejimin diğer bir kuralını oluşturmaktadır.

WTO'nun fikri mülkiyet haklarını korumaya alma çabası aslında WIPO'nun bazı konularda yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır. TRIPS, üye ülkelerde yaptırımların uygulanması ve çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümü konusunda hükümler içermektedir. WTO sistemi, fikri mülkiyet haklarının ticarete konu olan yönleri bakımından, WTO Anlaşmazlıkların Halli Organı'na (Dispute Settlement Body) başvurma ve gereken hallerde yaptırımlar uygulama olanağı sağlamaktadır (Yücekal, 2003). WTO faaliyetleri uluslararası ticarete oluşabilecek rekabet sorunlarını önlemeye yöneliktir. Böylece WTO üye ülkeler arasında oluşacak sorunları çözmeye bir anlaşmazlık kurulu olarak işlevini sürdürmeye devam etmektedir. Fakat örgütün tarafsızlığı oldukça tartışmalıdır. Mcphail (2004, ss.91-92) WTO'yu ABD'nin hegemonik amaçlarla tuttuğu bir “piyon” olarak tanımlamaktadır. İşleyişi dolayısıyla güçlü devletlerin ekonomi politikalarını meşru hale getirmek için kullanılan bir kuruluş olarak görülmektedir. Özellikle mülkiyet haklarının korunması hususunda eserlerin sahiplerinin belirlenmesinin giderek zorlaşmasıyla bu koordinasyon daha da sorunlu hale gelmektedir.

Bulguların senteziyle, çalışmada ele alınan rejimlerin “ilke, norm, kural ve karar alma süreçleri” ve rejimin hangi rejim yaklaşımıyla açıklanabileceği Tablo 2’de özetlenmiştir:

Tablo 2
Uluslararası İletişim Rejimleri

<i>Rejim</i>	<i>İlke ve normlar</i>	<i>Kurallar ve karar alma</i>	<i>Rejim yaklaşımı</i>
<i>Telekomünikasyon</i>	Evrensel kamu hizmeti Serbest ticaret Verimlilik Bilginin serbest dolaşımı Kullanım önceliğine saygı Eşitlik Devletlerin egemenliğine saygı Uzayın serbestliği Standartlaşma Teknik alanda işbirliği Karşılıklı işbirliği	Sorumluluk alma Rekabetin düzenlenmesi ITU UNESCO OECD IPDC IFAP WSIS INTELSAT WTO/GATS WIPO Özel şirketler	Neorealist Neoliberal Bilişsel
<i>İnternet</i>	Bilginin serbest dolaşımı Veri gizliliği ve güvenliği Standartlaşma Teknik alanda işbirliği Karşılıklı işbirliği	ICANN IANA W3W IETF IRTF ISOC RIR NRO WTO WIPO WSIS Özel şirketler	Neoliberal Neorealist Bilişsel
<i>Posta</i>	Serbest ticaret Verimlilik Eşitlik Devletlerin egemenliği Standartlaşma Karşılıklı işbirliği Bilginin serbest dolaşımı	Sorumluluk alma UPU	Neoliberal Neorealist
<i>Fikri Mülkiyet</i>	Serbest ticaret Karşılıklı işbirliği	Sorumluluk alma Rekabetin düzenlenmesi Eserlerin belirli bir süre korunması WIPO WTO/TRIPS Özel şirketler	Neoliberal Bilişsel

Sonuç

İlgili alanyazında telekomünikasyon rejimi sıklıkla ele alınmış olsa da uluslararası iletişim telekomünikasyonla sınırlandırılmayacak kadar yaygın ve karmaşık bir hal almıştır. İnternetin küresel yönetimi, posta hizmetleri ve fikri mülkiyet konularındaki rejimler de tek bir yaklaşımla ele alınamayacak düzeyde “kompleks karşılıklı bağımlılık” içeren, farklı seviyelerde koordinasyon ve düzenlemeler gerektiren süreçlere dönüşmüştür. Hizmet sunucu kuruluşların çıkarları ve piyasadaki rekabetleri yanında, kullanıcıların hızla artan ihtiyaçlarını en verimli şekilde ve kısa sürede karşılamaya yönelik çözüm arayışları da yeni iletişim düzeninde farklılaşmayı ve aktör sayısında artışı beraberinde getirmektedir. Bu durum ise, devlet dışı aktörlerin etki alanını genişletmektedir. Çok uluslu şirketlerin piyasa ekonomisi ve serbest ticaret rejiminin ilkelerine göre hareket etmeleriyle; daha eşitlikçi politikalar ve uygulamalar, gelişmekte olan ülkelerin pazardaki paylarının artırılması gibi konular küresel sivil toplumun (STK’ların, mesleki ağların, genel anlamda bilgi topluluklarının) ilgi ve faaliyet alanına dönüşmektedir. Ağ toplumunun ihtiyaçları ve her alanda hızlı dijitalleşme; devletlerin ve kamu kuruluşlarının uluslararası iletişimde talepleri karşılayabileceği dönemi geride bıraktırmıştır.

Bu çalışmada uluslararası iletişim rejimleri; telekomünikasyon rejimi, posta rejimi, fikri mülkiyet rejimi ve internet rejimi olmak üzere sınıflandırılarak incelenmiştir. Uluslararası iletişimde yer alan ve taraflarca -açık ya da örtülü şekilde- kabul edilen belirli ilke, norm ve kuralların varlığı ve karar alma süreçlerinde uluslararası kuruluşların rolü, uluslararası iletişim düzeninde var olan rejimleri kanıtlar niteliktedir. Telekomünikasyon rejimi, uydu yörüngeleri ve radyo frekanslarının koordinasyonu çerçevesinde neorealist açıdan devletler arası bir koordinasyon örneği olarak değerlendirilebilir. Fakat küreselleşme ve özelleştirmelerle çokuluslu medya şirketlerinin rolünün artması telekomünikasyonda neoliberal rejim kuramının etkisini ve açıklama gücünü de artırmaktadır.

İnternet yönetimi ise üç rejim yaklaşımıyla açıklanabilir. IP adreslerinin koordinasyonunda neorealist rejim yaklaşımı söz konusudur. Aktör sayısının çokluğu ve siber alandaki güvenlik sorunları ise neoliberal rejim yaklaşımıyla açıklanabilmektedir. İnternet rejiminde kâr amacı gütmeyen kuruluşların varlığı ve araştırmacılar, mühendisler gibi uzman kişiler tarafından faaliyet gösteriliyor olması, epistemik topluluklara aktör olarak yer açmaktadır. Bu da bilişsel rejim yaklaşımının analizlerde gerekliliğini desteklemektedir. Bilişsel yaklaşım içinde yer alan zayıf bilişselcilerin, neoliberal ve neorealist yaklaşımları tamamlayıcı bir işlev görmesi, internetin bahsi geçen üç rejim yaklaşımıyla da açıklanmasına olanak sağlamaktadır.

Posta hizmetleri rejimi işlem maliyetlerinin düşürülmesi hedefi nedeniyle neoliberal rejim yaklaşımını yansıtmaktadır. Rejimin kurumsallaştığı UPU şemsiyesi altında var olan hükümetlerarası düzen ise neorealist yaklaşımın varsayımlarını desteklemektedir. Bu yaklaşımda evrensel kamu hizmeti, verimlilik ve bilginin serbest dolaşımı ilkeleri ve karşılıklı işbirliği normu etkili olmuştur. Standartlaşma ve teknik işbirliğinin kazanımları dışında özellikle maliyetleri düşürmek için devletler posta hizmetlerinin uluslararası koordinasyonuna istekli davranmaktadır.

Fikri mülkiyet rejimi, günümüzde belirli ilkelerin, kuralların ve kuruluşların kabul edildiği bir alan haline gelmiştir. Bu neoliberal rejim içerisinde, gelişmekte olan ülkeler ve uluslararası kamuoyunun bir bölümü, gelişmiş ülkeler karşısında yaşanan dezavantajlı durumu özellikle “etik, insani, çevreci” kaygıları gündeme taşıyarak, fikri mülkiyetin korunmasında “kamu yararının ön plana çıkarılması” girişimlerini uluslararası kuruluşlarda sürdürmektedir. Dolayısıyla WTO, WIPO gibi kuruluşların standart ve kuralları belirlediği rejimde, bilgi topluluklarının, STK’ların da faaliyet ve etki alanları bulunmaktadır. Küresel liberal ekonomide gelişmiş ülkelerin ve çok uluslu şirketlerin dış ticarete rekabetlerini ve teknolojik üstünlüklerini dikkate alarak genel anlamda telif hakları ve patentler üzerinde durdukları görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler de dış ticaret dengelerini ve yatırım çekme olanaklarını dikkate alarak bu kurallara uyum göstermektedir.

Uluslararası iletişim rejimlerinde liberalleşmeyle şekillenen ekonomik sistemin gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizliği derinleştirilmesi eleştirilerin temelini oluşturmaktadır. Uluslararası kuruluşlarda özellikle karar almada gelişmiş ülkelerin etkili olması rejimlerin eşitlikçi yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada eşitsizliğe bir çözüm bulmak amacıyla, liberalleşme ile birlikte sayısı ve çeşidi artan aktörlerin niteliğine odaklanılmıştır. UNESCO, ITU gibi kuruluşların iletişim düzenindeki eşitsizlikleri gidermeye yönelik faaliyetleri yetersiz kalmakla eleştirilse de karar almada WSIS gibi uzmanlar ve STK'lardan oluşan epistemik toplulukların varlığı bu eşitsizliği gidermede bir fırsat olarak görülmektedir.

Rejimler uluslararası iletişimde yaşanan sorunların anlaşılması ve çözüme yönelik öneriler sunulmasında önemli araçlardır. Daha eşitlikçi çözümlerin bulunabilmesi konusunda rejimler tüm paydaşların (kamu ve özel kuruluşlar, STK'lar, uzmanlar) bir araya gelmesi ve ortak karar alma süreçlerinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Rejimlerin kural ve karar alma süreçlerindeki dönüşüm sadece değişen teknoloji ve devletlerin azalan rolü değil bilgi topluluklarının artan etki alanı açısından da incelenmelidir. Bu noktada küresel sivil toplumun ortak değerleri ve kamu yararı bilincinin yaygınlaşması, iletişim ortam ve araçlarının küresel yönetimi açısından umut vericidir. Yeni iletişim teknolojileriyle yöndeşmeci bir yapıya dönüşen uluslararası iletişimin unsurları, karmaşık karşılıklı bağımlılığın da etkisiyle yakın gelecekte internet yönetimi çatısında değerlendirilebilecek tek bir alan haline dönüşmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, S.Z. (2015) (a). Uluslararası rejim kuramları. T. Arı ve E. Toprak (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Kuramları II* içinde (s. 25-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, S. Z. (2015) (b). Rejim teorileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 57-77. doi:10.33458/uidergisi.463028
- Alleyne, M. D. (1995). *International power and international communication*. London: Macmillan Press.
- Arı, T. (2018). International regime theories. T. Arı ve E. Toprak (Ed.), *Theories of International Relations I* içinde (s. 117-141). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Axelrod, R. ve Keohane, R. O. (1985). Achieving cooperation under anarchy: strategies and institutions. *World Politics*, 38(1), 226-254. doi: 10.2307/2010357
- Blanton, S. ve Kegley, C. (2015). *Dünya siyaseti: yönelim ve dönüşüm*. Sakarya: Sakarya Kültür Yayınları.
- Bozdağlıoğlu, Y. ve Özen, Ç. (2004). Liberalizmden neoliberalizme güç olgusu ve sistematik bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(4), 59-79. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/uidergisi/issue/39246/462181>
- Burchill S., Devetak R., Donnelly, J., Linklater A., Nardin, T., Paterson, M., True, J. (2013). *Uluslararası ilişkiler teorileri*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Castells, M. (2007). Communication, power and counter-power in the network society. *International Journal of Communication*, 1, 238-266. Erişim adresi: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/46>
- Cowhey, P. F. (1990). The international telecommunications regime: the political roots of regimes for high technology. *International Organization*, 44(2), 169-199. doi: 10.1017/S0020818300035244
- Evans, G. ve Newnham, J. (2007). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü*. İstanbul: Bilimevi Basın Yayın.
- Fikri Mülkiyet Hakları. (2019). Erişim adresi: <https://www.ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/fikri-mulkiyet-haklari>

- Finance. (2020). Erişim adresi: <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Finance>
- Franda, M. (2001). *The emergence of an international regime*. London: Lynne Rienner Publishing.
- Frederick, H. H. (1993). *Global communication and international relations*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve teknoloji*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Global postal union reaches deal to prevent 'nightmare' of US exit. (2019). Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/25/un-universal-postal-union-mail-deal-trump>
- Grieco, J. M. (1988). Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International Organization*, 42(3), 485-507. Erişim adresi: https://edc.gov.bz/wp-content/uploads/2016/10/Anarchy_and_the_limits_of_cooperation.pdf
- Haas, E. B. (1982). Words can hurt you; or, who said what to whom about regimes. *International Regimes*, 36(2), 207-243. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/2706521>
- Haas, P. M. (1992). Introduction: epistemic communities and international policy coordination. *International Organization*, 46(1), 1-35. doi: 10.1017/S0020818300001442
- Haggard, S. ve Simmons, B. A. (1987). Theories of international regimes. *International Organization*, 3(41), 491-517. doi: 10.1017/S0020818300027569
- Haksever, G. (2018). *İnternet ve çok-paydaşlı yönetişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Programı.
- Hasenclever, A., Mayer, P., & Rittberger, V. (2004). *Theories of international regimes* (6. b.). New York: Cambridge University Press.
- History. (2020). Erişim adresi: <https://www.itu.int/en/history/Pages/ITUsHistory.aspx>
- İnanç, Z. S. (2017). *Soğuk savaş sonrasında karadeniz bölgesi: uluslararası rejim teorisi ışığında işbirliği sürecinin yeniden düşünülmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kauppi, M. V. ve Viotti, P. R. (2016). *Uluslararası ilişkiler teorisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Keohane, R. O. (1982). The demand for international regimes. *International Organization*, 36(2), 325-355. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/2706525>
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (2012). *Power and interdependence* (4.b.). Boston: Longman.
- Krasner, S. D. (1982). Structural causes and regime consequences: Regimes as intervening variables. *International Organization*, 36(2), 185-205. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/2706520>
- Krasner, S. D. (1991). Global communications and national power: Life on the pareto frontier. *World Politics*, 43(3), 336-366. doi: 10.2307/2010398
- Little, R. (2001). International Regimes. J. Baylis, & S. Smith (Ed), *The globalization of world politics: an introductory relations* içinde (s.299-316). New York: Oxford University Press.
- McPhail, T. L. (2014). *Global communication: theories, stakeholders and trends* (4.b.). UK: Wiley.

- Meyer, E. T. (2006). Communication regimes: A conceptual framework for examining IT and social change in organizations. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 42(1). doi: 10.1002/meet.14504201100
- Mowlana, H. (2016). The role of media in contemporary international relations: culture and politics at the crossroads. *Journal of Multicultural Discourses*, 11(1), 84-96. doi: 10.1080/17447143.2015.1032296
- Negotiating group on basic telecommunications. (1996). Erişim Adresi: https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/telecom_e/tel23_e.htm
- Nye, J.S. (2017). *Yumuşak güç*. (Çev: R. İnan Aydın). Ankara: BB101 Yayınları.
- Nye, J. S. ve Welch, D. A. (2011). *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak* (2.b.). (Çev: R. Akman). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Outer Space Treaty. (1996). Erişim adresi: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/introouterspacetreaty.html>
- Pexit? US prepares to pull out of Universal Postal Union. (2019). Erişim adresi: <https://www.dw.com/en/pexit-us-prepares-to-pull-out-of-universal-postalunion/a-50569818>
- Ruggie, J. G. (1975). International responses to technology: concepts and trends. *International Organization*, 29(3), 557-583. Erişim adresi: https://www.jstor.org/stable/2706342?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents
- Sancak, K. (2016). *Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Singh, J. P. (2010). International communication regimes. *Oxford Research Encyclopedia, International Studies*. doi:10.1093/acrefore/9780190846626.013.227
- Stein, A. A. (1982). Coordination and collaboration: regimes in an anarchic world. *International Organization*, 36(2), 299-324. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/2706524>
- Sterling, F. J. (2016). Neoliberalizm. T. Dunne, M. Kurki ve S. Smith (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Disiplin ve Çeşitlilik içinde* (Çev: Ö. Kelekçi) (s. 111-129). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Strange, S. (1982). Cave! hic dragons: a critique of regime analysis. *International Organization*, 36(2), 479-496. doi: 10.1017/S0020818300019020
- Şöhret, M. (2013). Uluslararası rejim teorisi. H. Çomaklı ve C. Sancaktar (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar içinde* (s. 89-111). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Tunis Agenda for the Information Society. (2005). Erişim adresi <https://www.itu.int/net/wsis/docs2/tunis/off/6rev1.html>
- Universal service funds and digital inclusion for all. (2013). Erişim adresi: https://www.itu.int/pub/D-PREF-EF.SERV_FUND
- Waltz, K. N. (2015). *Uluslararası politika teorisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Young, O. R. (1980). International regimes: problems of concept formation. *World Politics*, 32(3), 331-356. doi: 10.2307/2010108
- Young, O. R. (2012). *Regime theory thirty years on: taking stock, moving*. Erişim adresi: <https://www.e-ir.info/2012/09/18/regime-theory-thirty-years-on-taking-stock-moving-forward/>

- Yücekal, Y. (2003). Fikri mülkiyet haklarının uluslararası düzeyde korunması: dünya fikri mülkiyet örgütü (WIPO). *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 8, 37-48. Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/fikri-mulkiyet-haklarinin-uluslararasi-duzeyde-korunmasi---dunya-fikri-mulkiyet-orgutu-_wipo_.tr.mfa
- Zorlu, Y. (2016). Uluslararası iletişim düzeni ve batı egemenliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 846-857. Erişim adresi: <https://avesis.erciyes.edu.tr/yayin/7abd378e-2d9a-41f0-8f40-d5b0eae4a28/uluslararasi-iletisim-duzeni-ve-bati-egemenligi>

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

The power struggle between states in international politics in political and economic fields has developed in interaction with the developments in the field of communication. The developing countries have opposed to the existing international communication order and described it as a continuation of the colonial order. This and similar debates on the international communication order have been widely discussed within the framework of political economy and critical theory in the communication literature. The basis of the discussions is the asymmetric dependency relationship established by developed countries on underdeveloped countries. The aim of the study is to examine the international communication order according to the approaches of the international regime theory. For this purpose, the elements of international communication order are classified as telecommunications, internet, postal services and intellectual property rights. These elements have been studied within the framework of regime theory's neorealist, neoliberal and cognitive approaches.

Design and Methodology

According to the basic paradigms in the International Relations (IR) discipline, the international system is an anarchic structure without a central supreme authority. The issue of how to ensure cooperation and order in this anarchical environment is tried to be explained with different theories in IR. International regime theory; suggests that cooperation can be achieved by establishing “principles, norms, rules and decision making procedures”. Discussions on why and how to ensure cooperation are made using neorealist, neoliberal and cognitive approaches in regime theory. In this study, the international communication order has been analyzed within the framework of these three different regime approaches. The elements of different communication regimes (principles, norms, rules, decision-making processes) are examined in detail according to different theories. Besides, the increasing tendencies of liberalization and criticism towards it are discussed around main principles of communication ethics. In this study a qualitative research technique, holistic multi-case design is used. Each communication regime in the international communication order has been analyzed within itself and compared through their discussion according to assumptions of different regime approaches. During the data collection process, the relevant literature was thoroughly reviewed, the websites and reports of the organizations were searched, the primary and secondary data sources that could be accessed were examined. The findings classified are analyzed and discussed according to the three approaches in regime theory. This study did not require ethics committee approval due to its scope and research design utilized.

Findings

The international communication regimes are classified as telecommunications regime, postal regime, intellectual property regime and internet regime. The existence of certain principles, norms and rules that are accepted and applied by the parties -explicitly or implicitly, and the role of international organizations in decision-making processes prove the existence of regimes in the international communication order. The telecommunications regime can be considered as an example of inter-state coordination with a neorealist approach within the framework of the coordination of satellite orbits and radio frequencies. However, the increasing role of multinational media companies with globalization and privatization increase the influence and explanatory power of the neoliberal regime theory in telecommunications as well.

Internet governance can be explained by all three regime approaches. There is a neorealist regime approach in the coordination of IP addresses. A large number of actors and the insecurity in cyberspace can be explained by the neoliberal regime approach. The existence of non-profit organizations in the Internet regime and the activity of experts such as researchers and engineers make room for epistemic communities as actors.

The postal services regime reflects the neoliberal regime approach based on mutual consent to lower transaction costs. The intergovernmental order existing under the Universal Postal Union (UPU), where the regime is strongly institutionalized, supports the assumptions of the neorealist approach. Accordingly, the principles of universal public service, efficiency and free flow of information and the cooperation norms have been effective. Apart from the gains of standardization and technical cooperation, states are keen on international coordination of postal services, especially to reduce costs.

The intellectual property regime has become an area where certain principles, rules and organizations are accepted today. Within this neoliberal regime, developing countries and a part of the international public opinion continue to "bring the public interest to the forefront" initiatives in the protection of intellectual property, by bringing the disadvantageous situation experienced against developed countries, based on especially "ethical, humanitarian, environmentalist" concerns. Therefore, in the regime in which organizations such as World Trade Organization (WTO) and World Intellectual Property Organization (WIPO) set standards and rules, epistemic communities and non-governmental organizations (NGOs) also have areas of activity and influence.

Research Limitations

The increasing tendency of liberalization in international communication regimes is an obstacle to creating an egalitarian and just order. The fact that the capitalist economic system empowered by further liberalization deepens the gap between developed and underdeveloped countries constitutes the basis of the criticisms. In this study, in order to discuss chances for a solution to inequality, the characteristics of the emerging actors that increased with liberalization has been focused on. Although the activities of organizations such as UNESCO and International Telecommunications Union (ITU) under the United Nations (UN) to eliminate inequalities in the communication system are criticized to be inefficient, the existence of epistemic communities such as World Summit on the Information Society (WSIS) and related NGOs in decision making can still be seen as an opportunity to eliminate the inequality.

Implications

Regimes are important means in understanding the problems encountered in international communication and offering suggestions for solutions. They are important in terms of bringing together all stakeholders (public and private organizations, NGOs, experts) and increasing joint decision-making processes in terms of finding more equitable solutions. The transformation of regimes' rule and decision-making processes should be examined not only in terms of changing technology and the decreasing role of states but also in terms of the

increasing influence of epistemic communities. At this point, the common values of global civil society and the spread of public interest awareness are promising in terms of more equitable global governance of communication media. Further research on the global governance of the internet and how it affects all communication regimes can pave the way for ways to meet demands and prospects for equitable change.

Originality

The international communication order has become an area where countries with the necessary technology and infrastructure have more say in determining the rules. Developed countries have a relative advantage because they have had technology much earlier than underdeveloped countries and export the environment and tools of technology to them. Less developed countries, on the other hand, are only users in this order. Their lack of developing and exporting technology causes them to play a passive role in the communication system. As the trend of international communication moves towards more liberalization and privatization, interdependence will continue to produce negative consequences for developing countries. Since the studies on this subject are through political economic lenses and critical approaches, especially in the field of communication sciences, what is significant and unique about the study is the effort to analyze and discuss all the elements of the regimes in a broader theoretical framework. Thus the originality of the study comes from the holistic theoretical approach to examine communication regimes through realist, liberal and cognitive lenses.

Araştırmacı Katkısı: Işılay KARSLI DEMİRAG (%60), Elif TOPRAK (%40).